

УДК 338.43.01

DOI: 10.31359/2312-3427-2020-4-2-146

**О.О. Макєєв, заступник директора ТОВ «Новітні технології
землеустрою», здобувач
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва**

**І.В. Луценко, викладач вищої категорії, викладач-методист, завідувач
Лозівська філія Харківського державного
автомобільно-дорожнього коледжу**

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

Статтю присвячено обґрунтуванню методичного підходу до визначення рівня ефективності використання ресурсного потенціалу суб'єктів аграрного бізнесу. Уточнено ключові завдання оцінювання ресурсного потенціалу суб'єктів аграрного бізнесу. Розглянуто природу ефективності та її критерії: продуктивність, дієвість, економічність, якість, прибутковість, якість трудового життя. Визначено зміст поняття «конфігурація ресурсів». Визначено доцільність розглядом окремих критеріїв ефективності та підходів відносно оцінювання ресурсного потенціалу суб'єктів аграрного бізнесу. Розглянуто основні підходи до оцінювання ресурсного потенціалу: статичних моделі; стандартизовані значення забезпеченості господарство окремими ресурсами як відношення наявних ресурсів до середньгрупових або базисних; грошова оцінка ресурсів суб'єктів аграрного бізнесу. Визначено особливості якісних підходів до оцінювання ресурсного потенціалу. Описано підхід до оцінювання ресурсного потенціалу аграрного бізнесу з позиції джерел його формування. Надано авторський методичний підхід до оцінювання ефективності використання ресурсного потенціалу суб'єктів аграрного бізнесу, який представляє собою послідовність етапів оцінювання показників прибутковості застосованих ресурсів і продуктивності спожитих ресурсів, які розраховується відносно множини типів ресурсів суб'єктів аграрного бізнесу, розрахунку інтегральних коефіцієнтів за групами з використанням методу таксономічного аналізу та побудови матриці розміщення досліджуваних суб'єктів за значенням інтегральних коефіцієнтів. Представлено

результати використання розробленого методичного підходу для досліджуваних сільськогосподарських підприємств. Визначено частку підприємств, які відносяться до сегментів із відповідним рівнем коефіцієнт прибутковості застосованих ресурсів і коефіцієнту продуктивності спожитих ресурсів.

***Ключові слова:** ресурсний потенціал, суб'єкти аграрного бізнесу, ефективність, продуктивність, інтегральний коефіцієнт, конфігурація ресурсів.*

Постановка проблеми. Аграрні підприємства функціонуючи в межах національної економіки країни розглядаються найчастіше як відкриті системи, на вході яких знаходяться ресурси, а на виході – готова продукція. Всередині підприємства відбувається перетворення входу на вихід. Для кожної галузі специфічні технології, які виступають основою перетворювача підприємств. Особливу роль поряд із процесами створення доданої вартості відіграють управлінські процеси, головне призначення яких полягає у впливі на протікання процесів створення доданої вартості – процесів перетворення вхідної продукції на вихідну. Підприємства функціонують в межах зовнішнього середовища прямого і непрямого впливу, специфіка яких детально розглянуто в попередніх підрозділах. Крім специфіки технологій підприємства різних галузей народного господарства відрізняється конфігурацією ресурсного потенціалу, залученого до виробничого процесу. Для прийняття обґрунтованих управлінських рішень необхідно володіти відповідною інформацією щодо оцінки стану системи – ресурсного потенціалу, що і обумовлює потребу і необхідність розробки належного методичного забезпечення оцінювання рівня використання ресурсного потенціалу суб'єктів аграрного бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Комплексними теоретико-практичними дослідженнями проблем формування і ефективного використання ресурсного потенціалу аграрної сфери та його складових – земельних, матеріальних і трудових ресурсів – займалися такі відомі українські науковці як: В. Андрійчук, В. Амбросов, О. Бородіна, В. Бортник, П. Гайдуцький, В. Геєць, М. Гладій, О. Гуторов, А. Гуторов, А. Дзямко, В. Дієсперов, М. Долішній, В. Збарський, К. Кваша, І. Кошкалда, Т. Лепейко, Ю. Лупенко, М. Малік, В. Мацибора, В. Месель-Веселяк, Г. Підлісецький, В. Россоха, П. Саблук, В. Трегобчук, А. Чалий, В. Юрчишин, І. Шарко, В. Шиян, В. Шибанін, В. Якубів та низки інших. Фінансові аспекти розвитку земельних ресурсів потенціалу розглянуті в

роботах таких дослідників як: О. Дацій, М. Дем'яненко, М. Кісіль, П. Лайко, Т. Маренич, М. Огійчук, В. Перебийніс, В. Плаксієнко.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні методичний підхід до визначення рівня використання ресурсного потенціалу суб'єктів аграрного бізнесу та здійснення аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. В ході досягнення мети оцінювання ресурсного потенціалу традиційно ставиться та вирішується комплект завдань. Насамперед, це стосується ефективності використання залучених ресурсів. Питання ефективності вважається одним із найскладніших і найважливіших в економічній науці. Це пов'язано із необхідністю дотримання загального принципу процесу розширеного відтворення – для зростання результативності процесів – збільшення їх в віддачі в умовах постійно зростаючого обсягу потреб при обмеженій кількості ресурсів в глобальному вимірі необхідно постійно забезпечувати приріст віддачі на одиницю витрачених ресурсів, що і розглядається в ході підвищення рівня ефективності діяльності будь-яких економічних систем. Ефективність є складною багаторівневою категорією, розглядається з різних підходів та з огляду на її складну структуру. С. Сінк [1] виділяв в рамках результативності як родового поняття множини елементів (критеріїв): продуктивність «як відношення кількості продукції, виробленої системою, до кількості ресурсів, спожитих цією системою за визначений період» [1, с. 49], дієвість як ступінь досягнення системою поставлених цілей, економічність як ступінь використання системою ресурсів на досягнення поставлених цілей, яка розраховується шляхом відношення обсягу ресурсів, належних до використання, до обсягу фактично використаних, якість як ступінь відповідності системи встановленим вимогам та очікуванням, прибутковість як відношення між валовим доходами і сукупними витратами і якість трудового життя як відношення осіб, залучених до відтворювального процесу в рамках системи, до її функціонування [1, с. 49-60]. Всі ці критерії у більший або менший мірі відображені в різних підходах до трактування природи і змісту ефективності. Якість трудового життя розглядається в рамках підходу до управління ефективністю, який базується на теорії зацікавлених сторін, де результативність розглядається як віддача від використання ресурсів для задоволення потреб зацікавлених сторін. Відповідно концепції Парето-ефективності під оптимальність розуміється така віддача від використання ресурсів, коли перерозподіл ресурсів на досягнення інших цілей скорочуватиме обсягу отриманого результату в рамках інших підсистем. Це відображає отримання максимального результату від

наявного обмеженого обсягу ресурсів, а ефективною варто вважати саме ту комбінацію ресурсів – конфігурацію ресурсів – яка і забезпечує найбільший обсяг віддачі. Для аграрного виробництва такий підхід доцільний для використання в процесі обґрунтування найкращої структури посівних площ при відомому рівні урожайності, обсягу витрат на його досягнення та вартості товарної продукції. Таким чином, під конфігурацію ресурсів ми розуміємо співвідношення обсягів ресурсів в межах загальної їх структури, що відповідає ключовим обмеженням системи щодо доцільності та спроможності їх застосування у виробничому процесі при реалізації цільової функції призначення системи, що забезпечує відповідне кількісне значення цільової функції системи. В рамках системного підходу ефективність розглядається відносно взаємодії підприємства із зовнішнім середовищем для забезпечення стійкості його функціонування в ньому. Критерій дієвості найкращим чином розкрито і розвинуто в рамках цільового підходу, де ефективність розглядається як міра досягнення поставлених цілей. Критерій продуктивності широко розглядався і вважався основним в рамках витратного підходу, розповсюдженого в Радянському Союзі. В контексті оцінювання ефективності ресурсного потенціалу всі розглянуті критерії та відповідні підходи варто використовувати для вирішення різних завдань. Ступінь продуктивності використання ресурсів є одним із найголовніших практичних завдань, так як це дозволяє виміряти доцільність залучення до виробничого процесу різних ресурсів різного обсягу згідно їх віддачі для прийняття управлінських рішень щодо планування їх подальшого залучення. Критерій дієвості дозволяє планувати бажану потребу в ресурсах, виходячи із питомих витрат їх використання для реалізації програми виробництва. Парето-ефективність доцільна для обґрунтування використання окремих типів ресурсів (перш за все, земельних), а управління побажаннями зацікавлених сторін дозволяє максимально реалізувати соціальну та екологічну відповідальність бізнесу в рамках сучасних концепцій сталого та інклюзивного розвитку та попередити настання несприятливих ризиків, джерелом яких часто виступають незадоволені або неповно задоволені інтереси зацікавлених сторін, враховуючи специфічність прав власності цих сторін на окремі ресурси, що особливо гостро розглядається для суб'єктів аграрного бізнесу, де важливу роль відіграють права власності на земельні ресурси, дотепер однозначно невирішені в межах законодавчого поля України.

По-друге, важливим є питання наявності резервів або для зростання продуктивності в майбутньому, або для покриття непередбачених витрат в

разі настання несприятливих ризиків. В разі порівняння продуктивності використання ресурсів в різних сільськогосподарських підприємствах можна визначити більший або менший рівень віддачі. Подібний аналіз в розрізі різних національних економік дозволяє порівнювати загальносистемний рівень ефективності використання конкретних ресурсів. Незважаючи на лідируючі позиції України за експортом окремих аграрних культур на світові ринки (соняшник, соняшникова олія та пшениця), ми відчутно поступаємося розвиненим країнам Європи та західної Америки.

Наприклад, урожайність пшениці в Україні в середньому за даними Продовольчої та сільськогосподарської організації Об'єднаних Націй (ФАО) [2] за 2019 р. становить 41,566 ц/га, в Норвегії цей показник становить – 57,38 ц/га, в Саудівській Аравії – 60,68 ц/га, в Новій Зеландії – 88,46 ц/га, в Нідерландах – 93,7 ц/га, в Люксембурзі – 61,57 ц/га, в Ірландії – 93,78 ц/га, в Бельгії – 93,36 ц/га, Франції – 77,43 ц/га. Враховуючи значну різницю у вирощуванні пшениці в Україні та Новій Зеландії таке порівняння є необґрунтованим, а подібність кліматичних умов України та Франції, Бельгії і Люксембургу дозволяє стверджувати про наявність значних резервів продуктивності використання земельних ресурсів в розрізі вирощування конкретних культур рослинництва, головною умовою використання яких наразі виступають інноваційні технології ведення аграрного бізнесу.

Роль ресурсів у покритті непередбачених втрат розглядається відносно фінансових або кадрових. В Україні сільськогосподарське виробництво традиційно відноситься до ризикованого, особливо в розрізі вирощування овочів відкритого ґрунту – ягід, винограду, фруктів. Також несприятливі кліматичні умови відносно випадіння осадків значно знижують урожайність культур рослинництва. Висока ризикованість тісно пов'язано із сезонністю діяльності суб'єктів аграрного бізнесу, що в разі невигідної кон'юнктури ринку в пікові моменти збору та реалізації урожаю може призвести до зниження запланованих доходів. Саме резерви фінансових ресурсів дозволяють вирішити проблеми сезонності та ризикованості діяльності, а фактично більшість сільськогосподарських товаровиробників постійно стикаються з проблемою відсутності вільних обігових коштів. Кадрові резерви відіграють значно меншу роль, беручи до уваги сучасну тенденцію до скорочення залучення працівників виробничу діяльність в сільському господарстві. Натомість постійно зростає попит на висококваліфікованих кадрів, підготовка яких дозволяє успішно запроваджувати агроінновації як найважливіший вектор розвитку

діяльності суб'єктів аграрного бізнесу. Саме для кваліфікованого персоналу важливо формувати кадрові резерви для створення конкурентних переваг, формування внутрішніх організаційних знань та їх розповсюдження всередині організації, для покращення рівня вмотивованості працівників до підвищення показників результативності діяльності підприємства.

По-третє, поряд із вирішенням завдань щодо оцінювання рівня ефективності використання ресурсного потенціалу, особливо для суб'єктів аграрного бізнесу, важливим є аналіз процесів його збереження і відтворення поряд із раціональним використанням, яке відрізняється від розглянутих питань ефективності дотриманням встановлених стандартів і вимог, орієнтованих переважно на досягнення суспільних та екологічних цілей, а також на можливість використання існуючого потенціалу майбутніми поколіннями.

Для розробки методичного підходу щодо оцінювання ресурсного потенціалу суб'єктів аграрного бізнесу варто узагальнити існуючі методичні нароби в цій галузі.

Для оцінювання ресурсного потенціалу підприємства використовують 3 групи методів [3]: продуктивний підхід об'єднує матричні методи, формалізований метод і методіку М. Круглова, статусний підхід включає метод Ансоффа і метод Градова, експертний підхід об'єднує графоаналітичні методи (квадрат потенціал), SWOT-аналіз, метод Альтмана, метод американської асоціації управління, метод кохана, метод рангів і матриця стратегічних ресурсів.

В рамках першого підходу розглядаються статичні моделі між виробничими ресурсами і результатами виробництва, до яких відносяться кореляційно-регресійний аналіз, індексний метод, параметричні і непараметричні, стандартизовані значення забезпеченості господарств окремими ресурсами у формі відношення наявних ресурсів до середньогрупових або базисних, на основі грошової оцінки різних ресурсів, суму яких розглядають як показник ресурсозабезпеченості [4].

Серед перспективних статичних моделей варто зупинитися на параметричному (Stochastic Frontier Analysis – SFA) і непараметричному (Data Envelopment Analysis – DEA) [5]. Зміст цих підходів полягає в розрахунку індексу ефективності виробництва як міри відстані точки від межі виробничих можливостей, яка описує виробничий процес на підприємстві. Найближча точка до кривої виробничих можливостей розглядається як точка еталону. Методичний підхід на основі DEA полягає у проектуванні точки у заданому полі фактичних даних для

характеристики використання ресурсів і результатів на його граничну межу, визначення еталонного підприємства, порівняння результатів досліджуваного суб'єкта аграрного бізнесу з еталонним, проектування точки аналогічного обсягу виробництва з меншим обсягом використання ресурсів, визначення комбінації ресурсів за їх проекціями і отримання іншого еталону, що дозволяє мінімізувати витрати ресурсів при аналогічному обсязі виробництва, оцінювання технічної ефективності використання ресурсів для обґрунтування вибору зростання обсягу виробництва продукції або зменшення витрат ресурсів. З математичної точки зору така мета досягається за рахунок того, що «для кожної точки фактичних даних існує лише одна лінійна ділянка поля з максимальною результативністю» [5, с. 298]. Проведені оцінювання свідчать про значне недовикористання існуючого ресурсного потенціалу – в середньому 68,83%. Недовикористання робочої сили пов'язано з гострою потребою у кваліфікованих працівниках (59,8%). Недостатня ефективність використання обігових ресурсів пов'язана із зростанням частки дебіторської заборгованості (більше 66%). Ефективність використання основних засобів скоротилася через збільшення ступеня зносу і недостатність фінансових ресурсів для оновлення фондів серед малого і середнього бізнесу. Недостатня ефективність використання земельних ресурсів пов'язана із низькою якістю ріллі. Натомість ефективність використання власних фінансових ресурсів за останні періоди зростає, відносно залучених ресурсів спостерігається значний відрив досліджуваних об'єктів від еталонного підприємства через їх високу вартість [5].

Одним із підходів щодо оцінювання ресурсного потенціалу в контексті його ефективності представлено в роботі [4], зміст якого полягає у визначенні показників продуктивності виробничих ресурсів і їх рентабельності. Перша група показників розподілена відповідно на індикатори продуктивності застосованих ресурсів і продуктивності спожитих ресурсів, а друга – на показники прибутковості застосованих ресурсів і рентабельності виробничо спожитих ресурсів. За кожною з виділених груп розраховані відповідні узагальнюючі показники, що дозволило розрахувати продуктивність сукупного ресурсного потенціалу і його рентабельність, на основі чого визначена порівняльна ефективність сукупного ресурсного потенціалу. В якості ресурсів до аналізу включено основний капітал, оборотні засоби, трудові ресурси і земельні.

Якісних підходів до оцінювання ресурсного потенціалу також вартують уваги його якісні характеристики [6], які відображаються в місті розташування землі і стану ґрунтів, регулювання земельних відносин із

власниками паїв, структурою виробничих запасів і основних засобів, структурою кадрового складу та їх кваліфікації, рівнем професійності керівників, компетентністю апарату управління, кредитоспроможністю підприємства і можливостями залучення додаткових фінансових ресурсів, рівнем автоматизації управління інформаційними ресурсами та характером впровадження інновацій.

Модель оцінка ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств представлена в роботі Л. О. Кустрич [7], де його структура відображена майновим, матеріальним, фінансовим, кадровим і технологічним потенціалами. Сам алгоритм передбачає аналіз фактичного рівня ресурсного потенціалу в розрізі його структури, визначення та вибір показників, які відображають ці потенціали, розрахунок нормованих значень обраних показників, формування еталонної моделі, визначення резервів і втрат згідно складовими ресурсного потенціалу, оцінка ефективності вдосконаленої системи управління ресурсним потенціалом та розробка стратегії підвищення ефективності його використання. В результаті автору вдалося запропонувати удосконалення структури ресурсного потенціалу шляхом виділення категорії ресурсно-інвестиційного, який об'єднує відповідні дві складові. Важливим висновком є подібність оптимальної структури і масштабу виробництва для різних організаційно-правових форм сільськогосподарського виробництва, але з різним способом поєднання ресурсів за регламентацією господарського механізму.

Це дозволяє встановити, що оптимальна конфігурація ресурсів в ресурсному потенціалі кожного окремого суб'єкта аграрного бізнесу залежить як від рівня доступу до зовнішніх джерел отримання цих ресурсів, так і від способу їх поєднання в ході виробничої діяльності, обумовленого унікальними процесами створення доданої вартості під відповідним управлінським впливом.

Значно ширше бачення оцінювання ресурсного потенціалу представлено в роботі [8], де він розглядається з точки зору можливості його залучення до безпосередньої виробничої діяльності. Визначається, всі джерела ресурсного потенціалу суб'єктів аграрного бізнесу знаходяться в більшій або меншій мірі у зовнішньому середовищі по відношенню до цих суб'єктів – тобто аналіз пропонується здійснювати відносно джерел ресурсного потенціалу. В розрізі окремих показників, які відображають різні аспекти протікання соціально-економічних процесів в сільській місцевості та в середовищі національної економіки України в цілому на макро-, мезо- і мікрорівні, які безпосередньо обумовлюють процес

залучення ресурсів до сільськогосподарського виробництва, розглянуто фактори, які на них впливають. В результаті авторами запропонована концептуальна схема моніторингу показників відтворення ресурсного потенціалу сільських територій, яка об'єднує інвестиційні й інноваційні, трудові, природні й інформаційні. Природні розглядаються як виробничі та екологічні, інформаційні крізь показники інформаційного представлення, супроводження та інформаційних ресурсів відтворення. Реалізація запропонованої схеми моніторингу дозволяє оцінити джерела ресурсів суб'єктів аграрного бізнесу, яка охоплює підсистеми аграрного сектора: природно-ресурсне середовище, безпосередньо сільськогосподарське виробництво, виробництво засобів виробництва для сільського господарства, переробка, заготівля і зберігання, виробнича, ринкова і соціальна інфраструктура, наукове забезпечення, підготовка кадрів і підвищення кваліфікації, інформаційне забезпечення, управління розвитком сільськогосподарських територій, розвиток малих міст і сіл.

В подальшому авторами [9] було запропоновано стратегічні напрями діагностики процесів збереження, раціонального користування і відтворення для ресурсів аграрного сектору: природні, земельні, водні, лісові, людські, підприємницькі, матеріально-технічні, інноваційні, інформаційні та інфраструктурні.

Варто зауважити, що даний підхід хоча і дійсно відображає процеси відтворення ресурсного потенціалу з позицій джерел його складових, у більшій мірі стосується мезоекономічного та макроекономічного рівня, де управлінський вплив направляється на об'єкти поза безпосередньою діяльністю суб'єктів аграрного бізнесу. Найперспективнішими на даний момент варто розглядати дослідження в напрямку розбудови взаємодії державно-приватного партнерства між суб'єктами аграрного бізнесу, владою та суб'єктами інноваційної інфраструктури для посилення і пожвавлення процесів формування та використання інноваційного потенціалу аграрного сектору, який сприятиме підвищенню ефективності використання ресурсного потенціалу суб'єктів аграрного бізнесу в цілому за рахунок активізації впровадження агроінновацій. Поряд із цим взаємодія зацікавлених сторін мешканців сільської місцевості і суб'єктами аграрного бізнесу та владою має сприяти покращенню використання земельних ресурсів, значне перенавантаження за якими є однією із ключових проблем використання ресурсного потенціалу аграрного бізнесу. Україна займає 1-е місце в світі за рівнем розораності земель, яка складає 80% сільськогосподарських угідь та 56% всієї території держави [10]. У світовому масштабі розроблені науково обґрунтовані межі розподілу

земель, де частка ріллі становить близько 30% країни, частка лісів – 29%, сінокосів і пасовищ – 25%. В середньому у світі площа луків перевищує площі орних земель 2,3 рази, а в Україні навпаки: рілля перевищує лукопасовищні угіддя майже в 5 разів [11]. Така деградація земель через їх високоінтенсивне використання, яка набуває форму засолених, солонуватих, кам'янистих і ерозійних процесів, призводить до втрати гумусу, який за останні 20 років у грошовому еквіваленті становить близько 450 млрд грн [12].

На основі проведеного узагальнення нами розроблено та запропоновано власний методичний підхід до детермінації рівня використання ресурсного потенціалу суб'єктів аграрного бізнесу.

Методичний підхід до оцінювання рівня ефективності використання ресурсного потенціалу суб'єктів аграрного бізнесу

За природою ресурсів, які використовуються в сільськогосподарській діяльності, в контексті показників ефективності використання ресурсного потенціалу варто розділяти показники продуктивності спожитих ресурсів і

показники прибутку прибутковості застосовуваних ресурсів. Це дозволяє обґрунтувати і запропонувати дві множини ключових індикаторів. Методичний підхід до оцінювання ефективності використання ресурсного потенціалу суб'єктів аграрного бізнесу представлено на рисунку.

На основі отриманих інтегральних значень двох запропонованих коефіцієнтів визначаються діапазони якісних характеристик ефективності використання ресурсного потенціалу.

В результаті проведеного дослідження на прикладі 427 досліджених сільськогосподарських підприємств Харківської та Полтавської областей було сформовано таку матрицю значень (таблиця).

Отримані результати дозволяють оцінювати рівень ефективності використання ресурсного потенціалу в розрізі спожитих і застосованих ресурсів.

Рівень ефективності використання ресурсного потенціалу суб'єктів аграрного бізнесу (кількість підприємств та їх частка)

Інтегральний коефіцієнт прибутковості застосовуваних ресурсів \ Інтегральний коефіцієнт продуктивності спожитих ресурсів	Високий	Середній	Низький
Високий	4 (0,94%)	7 (1,64%)	-
Середній	11 (2,58%)	109 (25,5%)	11 (2,58%)
Низький	1 (0,23%)	114 (26,7%)	160 (37,5%)

Висновки. Аналіз ресурсного потенціалу суб'єктів аграрного бізнесу об'єднує множину методів, підходів, індикаторів та коефіцієнтів, які найчастіше оцінюють його в розрізі типів потенціалів. Обмеженість підходів пов'язано найчастіше із неоднорідною природою матеріальних і нематеріальних компонент, для яких неможливо застосувати однотипні кількісні індикатори. Для вирішення даної суперечності було запропоновано методичний підхід до оцінювання рівня ефективності використання ресурсного потенціалу суб'єктів аграрного бізнесу. Його послідовність передбачає розрахунок кількісних показників продуктивності спожитих ресурсів і прибутковості застосованих ресурсів, на основі яких розраховується інтегральні коефіцієнти з використанням інструментарію таксономічного аналізу. На основі отриманих значень формуються діапазони якісного рівня ефективності використання

ресурсного потенціалу суб'єктів аграрного бізнесу: високий, середній, низький. На останньому етапі досліджувані суб'єкти розміщуються на матриці в залежності від двох отриманих значень інтегральних коефіцієнтів, що дозволяє запропонувати відповідні заходи для кожного сегменту.

Бібліографічний список.

1. Синк С.Д. Управление производительностью: планирование, измерение и оценка, контроль и повышение. М.: Прогресс, 1989. 522 с.
2. Продовольча та сільськогосподарська Організація Об'єднаних Націй. Офіційний сайт. URL: <http://www.fao.org/home/en/>.
3. Плаксюк О.О. Механізм формування ефективної системи ресурсного потенціалу підприємства. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації. 2015. № 2. С. 140-147.
4. Гуторов О.І., Шарко І.О. Оцінка земель і ресурсного потенціалу в сільському господарстві: теоретичні та практичні підходи: монографія. Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. Х.: ХНАУ; Вид-во «Точка», 2012. 255 с.
5. Костирко Л.А., Соломатіна Т.В., Чернодубова Е.В., Хромяк В.М. Аналіз і оцінка ефективності використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств. Фінансово кредитна діяльність: проблеми теорії і практики. 2020. №3 (34). С. 294-302.
6. Вавулін О.І. Оцінка ресурсного потенціалу та форм організації виробництва аграрного сектору економіки України в ринкових умовах. Приазовський економічний вісник: електронне фахове видання. 2017. № 2 (02). С. 91-95.
7. Кустріч Л.О. Моделювання оцінки ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств. Економіка та держава. 2017. № 12. С. 52-55.
8. Лозовський О.М., Горшков М.А. Взаємозв'язок факторів та показників відтворення ресурсів аграрного сектору. Економіка: реалії часу. 2016. № 1(23). С. 107-113.
9. Горшков М.А., Лозовський О.М. Актуальні проблеми діагностики ресурсного потенціалу аграрного сектору. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2019. Т. 30 (69), № 2. С. 26-30.
10. За рівнем розораності земель Україна займає перше місце в світі. <https://superagronom.com/news/5127-za-rivnem-rozoranosti-zemel-ukrayina-zaymae-pershe-mistse-v-sviti>.

11. В Україні катастрофічний рівень розораності земель, з наслідками тотального знищення довкілля та здоров'я людей. <http://proty-pestycydiv.co.ua/2021/01/05/v-ukrayini-katastrofichnyj-riven-rozoranosti-zemel-z-naslidkamy-totalnogo-znyshhennya-dovkillya-ta-zdorov-ya-lyudej/>.

12. Розораність земель в Україні досягла 80% і є найвищою у світі. <https://agronews.ua/news/rozoranist-zemel-v-ukraini-dosiahla-80-i-ie-nayvyshchoiu-u-sviti/>.

References.

1. Sink S.D. (1989). Performance management: planning, measuring and evaluating, monitoring and improving [Upravlenie proizvoditel'nost'ju: planirovanie, izmerenie i ocenka, kontrol' i povyshenie]. M.: Progress. [in Russian].

2. Food and Agriculture Organization of the United Nations [Prodovol'cha ta sil's'kohospodars'ka Orhanizatsiia Ob'iednanykh Natsij]: Website. Available at: <http://www.fao.org/home/en/>. [in English].

3. Plaksiuk O.O. (2015). The mechanism of formation of an effective system of resource potential of the enterprise [Mekhanizm formuvannia efektyvnoi systemy resursnoho potentsialu pidpryiemstva]. Accounting, analysis and audit: problems of theory, methodology, organization. no. 2. p.p. 140-147. [in Ukrainian].

4. Hutorov O.I., Sharko I.O. (2012). Assessment of land and resource potential in agriculture: theoretical and practical approaches [Otsinka zemel' i resursnoho potentsialu v sil's'komu hospodarstvi: teoretychni ta praktychni pidkhody]. Khark. nats. ahrar. un-t im. V.V. Dokuchaieva. Kh.: KhNAU; Vyd-vo «Tochka». [in Ukrainian].

5. Kostyrko L.A., Solomatina T.V., Chernodubova E.V., Khromiak V.M. (2020). Analysis and evaluation of the efficiency of using the resource potential of agricultural enterprises [Analiz i otsinka efektyvnosti vykorystannia resursnoho potentsialu ahrarnykh pidpryiemstv]. Financial and credit activities: problems of theory and practice. 2020. no. 3 (34). p.p. 294-302. [in Ukrainian].

6. Vavulin O.I. (2017). An estimation of resource potential and forms of organization of production of agrarian sector of economy Ukraine is in market conditions [Otsinka resursnoho potentsialu ta form orhanizatsii vyrobnytstva ahrarnoho sektoru ekonomiky Ukrainy v rynkovykh umovakh]. Pryazovskyi economic herald: electronic scientific journal. no. 2 (02). p.p. 91-95. [in Ukrainian].

7. Kustrich L.O. (2017). Modeling of the resource potential assessment on agricultural enterprises [Modeliuvannia otsinky resursnoho potentsialu

sil's'kohospodars'kykh pidpryiemstv]. Journal «Ekonomika ta derzhava». no. 12. p.p. 52-55. [in Ukrainian].

8. Lozovs'kyj O.M., Horshkov M.A. (2016). Relationship of factors and indicators of reproduction resources agricultural sector [Vzaiemozv'iazok faktoriv ta pokaznykiv vidtvorennia resursiv ahrarnoho sektoru]. Economics: time realities. no. 1 (23). p.p. 107-113. [in Ukrainian].

9. Horshkov M.A., Lozovs'kyj O.M. (2019). Actual problems of diagnostics agrarian resource potential [Aktual'ni problemy diahnostyky resursnoho potentsialu ahrarnoho sektoru]. Scientific notes of Taurida National V.I. Vernadsky University Series: Economy and Management. vol. 30 (69), no. 2. p.p. 26-30. [in Ukrainian].

10. Ukraine ranks first in the world in terms of the level of plowed land. [Za rivnem rozoranosti zemel' Ukraina zajmaie pershe mistse v sviti] : Website. Available at: <https://superagronom.com/news/5127-za-rivnem-rozoranosti-zemel-ukrayina-zaymaye-pershe-mistse-v-sviti>. [in Ukrainian].

11. In Ukraine, the catastrophic level of plowing of lands, with the consequences of total destruction of the environment and human health [V Ukraini katastrofichnyj riven' rozoranosti zemel', z naslidkamy total'noho znyschennia dovkillia ta zdorov'ia liudej] : Website. Available at: <http://proty-pestytsydiv.co.ua/2021/01/05/v-ukrayini-katastrofichnyj-riven-rozoranosti-zemel-z-naslidkamy-totalnogo-znyshhennya-dovkillya-ta-zdorov-ya-lyudej/>. [in Ukrainian].

12. Plowed land in Ukraine has reached 80% and is the highest in the world [Rozoranist' zemel' v Ukraini dosiahla 80% i ie najvyschoiu u sviti]: Website. Available at: <https://agronews.ua/news/rozoranist-zemel-v-ukraini-dosiahla-80-i-ie-nayvyshchoiu-u-sviti/>. [in Ukrainian].

Макеев А. А., Луценко И. В. Методический подход к определению уровня использования ресурсного потенциала субъектов аграрного бизнеса.

Статья посвящена обоснованию методического подхода к определению уровня эффективности использования ресурсного потенциала субъектов аграрного бизнеса. Уточнены ключевые задачи оценивания ресурсного потенциала субъектов аграрного бизнеса. Рассмотрена природа эффективности и ее критерии: производительность, действенность, экономичность, качество, прибыльность, качество трудовой жизни. Определено содержание понятия «конфигурация ресурсов». Определена целесообразность рассмотрения отдельных критериев эффективности и подходов относительно оценки ресурсного потенциала субъектов аграрного бизнеса. Рассмотрены основные подходы

к оценке ресурсного потенциала: статические модели; стандартизированные значения обеспеченности хозяйства отдельными ресурсами как отношение имеющихся ресурсов в среднегрупповым или базисным; денежная оценка ресурсов субъектов аграрного бизнеса. Определены особенности качественных подходов к оценке ресурсного потенциала. Описан подход к оценке ресурсного потенциала аграрного бизнеса с позиции источников его формирования. Представлен авторский методический подход к оценке эффективности использования ресурсного потенциала субъектов аграрного бизнеса, представляющий собой последовательность этапов оценки показателей прибыльности примененных ресурсов и производительности потребленных ресурсов, рассчитанных относительно множества типов ресурсов субъектов аграрного бизнеса, расчета интегральных коэффициентов по группам с использованием метода таксономического анализа и построения матрицы размещения исследуемых субъектов по значению интегральных коэффициентов. Представлены результаты использования разработанного методического подхода для исследуемых сельскохозяйственных предприятий. Определена доля предприятий, относящихся к сегментам с соответствующим уровнем коэффициента прибыльности примененных ресурсов и коэффициента производительности потребленных ресурсов.

Ключевые слова: ресурсный потенциал, субъекты аграрного бизнеса, эффективность, производительность, интегральный коэффициент, конфигурация ресурсов.

Makieiev O. O., I. Lutsenko. Methodical approach to determining the level of using the resource potential of agrarian business entities.

The subject of the research is theoretical-methodical and applied provisions for assessing the resource potential of agribusiness entities.

The purpose of the study is to substantiate a methodical approach to determining the level of using the resource potential of agricultural businesses and analysis.

The methodological basis of the research consists of scientific works of leading Ukrainian authors in the field of formation, use and restoration of resource potential of agrarian business entities. Mathematical tools for determining the level of efficiency of resource potential is based on the application of taxonomic analysis to calculate the integrated coefficient for many indicators of productivity of consumed resources and profitability of resources used.

Results. The article is devoted to substantiation of a methodical approach to definition of level of efficiency of use of resource potential of subjects of

agrarian business. The key tasks of assessing the resource potential of agribusiness entities have been clarified. The first task is to assess the efficiency of resource use. The second task is the need to assess the existing reserves for the use of resource potential. The third task is to analyze the processes of preservation and reproduction of the resource potential of agricultural businesses. The nature of effectiveness and its criteria are considered: productivity, efficiency, economy, quality, profitability, quality of working life. Approaches to understanding the concept of efficiency are generalized: targeted, from the point of view of managing the expectations of stakeholders, the concept of Pareto-efficiency, costly. The meaning of the concept "resource configuration" is defined. The expediency of consideration of separate criteria of efficiency and approaches concerning an estimation of resource potential of subjects of agrarian business is defined. The bases of approaches to estimation of resource potential are considered: static models; standardized values of the economy of individual resources as the ratio of available resources to the average group or basic; monetary valuation of resources of agrarian business entities. Peculiarities of qualitative approaches to resource potential assessment are determined. The approach to estimation of resource potential of agrarian business from a position of sources of its formation is described. The author's methodical approach to estimating the efficiency of using the resource potential of agribusiness entities is presented, which is a sequence of stages of evaluating the profitability of applied resources and productivity of consumed resources, which is calculated for many types of resources of agribusiness entities, method of taxonomic analysis and construction of a matrix of placement of the studied subjects by the value of integral coefficients. The results of using the developed methodological approach for the studied agricultural enterprises are presented. The share of enterprises that belong to the segments with the appropriate level of the coefficient of profitability of the applied resources and the coefficient of productivity of the consumed resources is determined.

Keywords: resource potential, agrarian business entities, efficiency, productivity, integrated coefficient, resource configuration.

Стаття надійшла до редакції: 26.10.2020 р.